

MYN KERE SÖTHA MODER

Om användning av adjektiv vid kvinnliga huvudord i Erikskrönikan

Jenna Hopiavuori

Kandidatavhandling i svenska

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk- och kommunikationsstudier

2019

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Jenna Hopiavuori	
Työn nimi Myn kere sötha moder – om användning av adjektiv vid kvinnliga huvudord i Erikskrönikan	
Oppiaine Ruotsin kieli	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Toukokuu 2019	Sivumäärä 19
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämä tutkimus kartoittaa adjektiivien käyttöä naishahmojen yhteydessä vanhempaa muinaisruotsia edustavassa Eerikinkronikassa, joka on keskiaikainen riimikronikka 1300-luvulta. Kronikka kuvaa poliittisesti sekasortoista aikaa Ruotsin historiassa, jolloin kuninkaat ja muu ylhäisö taistelivat usein verisesti Ruotsin kuninkuudesta. Tässä ritareiden, kuninkaiden ja herttuoiden miehisessä maailmassa on kiinnostavaa kääntää katseensa hetkeksi naisiin ja tutkia, miten heistä tänä aikana puhuttiin.</p> <p>Tutkimuksen aineisto kerättiin hyödyntämällä Eerikinkronikan suomennosta, josta tapaukset, joissa naisiin viitattiin adjektiiveilla, sanastettiin. Sitten kohdat etsittiin muinaisruotsalaisesta versiosta. Sekä suomenkieliset että muinaisruotsalaiset tekstikohdat taulukoitiin liitteeseen 1. Tutkimuksen aineiston analysoimiseen käytettiin lähilukua, jossa analysoitiin jokaisen adjektiivin sija- ja taivutusmuoto, vahva ja heikko taivutus sekä lauseenjäsenyys.</p> <p>Tutkimuksessa selvisi, että adjektiivien käyttö keräämässäni aineistossa oli melko suoraviivaista, yleisimmin käytetyn rakenteen ollessa olla-verbi + predikatiivi, jossa adjektiivi on nominatiivimuodossaan. Naisiin liitetyt adjektiivit viittasivat useimmiten ulkonäköön, ylpeyteen ja aateliseen syntyperään eivätkä juuri poikenneet keskiaikaisesta naisihanteesta. Eerikinkronikassa käytetty runomitta knitteli vaikutti tietyissä tapauksissa sanajärjestykseen, jolloin attribuutti oli siirretty pääsanansa jälkeen riimiparin luomiseksi.</p>	
Asiasanat äldre fornsvenska, adjektiv, Erikskrönikan, kvinnor	
Säilytyspaikka: JYX	

INNEHÅLL

INNEHÅLL	3
1 KVINNOR I ERIKSKRÖNIKAN.....	4
2 MATERIAL OCH METOD	8
3 ADJEKTIVBÖJNING I FORNSVENSKA.....	9
4 RESULTAT	12
5 DISKUSSION.....	16
LITTERATUR.....	17
BILAGOR.....	18

1 KVINNOR I ERIKSKRÖNIKAN

Erikskrönikan är det äldsta bevarade litterära verket på svenska (Lönnroth 2013: 48). Den avfattades antagligen mellan år 1320 och 1350 men den äldsta bevarade avskriften är från år 1457 (Bergman 1970: 33). Erikskrönikans händelser sker under den så kallade folkungatiden. Folkungar¹ var en dynasti som kom till makten 1250 när Valdemar Birgersson blev kung och avslutades år 1387 när kung Olof Håkansson dog och hans mor Margareta blev drottning och utropade sig till regent av Danmark och Norge (Lindkvist & Sjöberg 2003: 45, 186).

Krönikans händelser äger rum under en politiskt ostadig tid där kungar levde korta och våldsamma liv i maktkamp mot politiska partier och inte sällan mot sina egna släktingar. Krönikan berättar om två strider mellan släktingar, först mellan kung Valdemar som kämpar mot sin broder hertig Magnus som äntligen blir kung. Senare strider kung Valdemars tre söner, hertigar Erik och Valdemar mot kung Birger. Denna strid formar krönikans huvudsakliga händelser. Krönikans hjälte är hertig Erik, fader till Magnus Eriksson som blir kung år 1319 när han är bara fyra år gammal. Krönikans syfte är att bemyndiga Magnus Erikssons bestigande på tronen genom att visa hertig Erik som krönikans hjälte (Lönnroth 2013).

Som den första berättande historiska källa har Erikskrönikan varit en utgångspunkt för senare svenska historiker (Lönnroth 2013). Dess och andra medeltida krönikors användning som historiska källor har dock kritiserats. Erikskrönikan är politiskt och ideologiskt laddad och man kan inte säkert veta vad som är sant och vad som är färglagt för att passa den anonyma skribentens syfte. I alla fall handlar krönikan om verkliga historiska händelser och beskriver den adliga världen samt dess värderingar och attityder på ett sätt som är omöjlig för tidens andra historiska källor, till exempel annaler och lagtexter. Förutom historiker har Erikskrönikan väckt intresse bland filologer och litteraturforskare men har förblivit ganska okänd för den stora allmänheten.

Syftet med denna avhandling är att redogöra för hur adjektiv används i den äldre fornsvenska Erikskrönikan. För att avgränsa syftet har jag valt att fokusera på adjektiv som används vid kvinnliga huvudord. Med huvudord anser jag de ord som adjektivet beskrivs. Jag gör min

---

¹ Namnet *folkungar* används på två olika sätt: på 1600-talet började kung Valdemars kungaätt kallas *folkungar*, men ursprungligen syftar namnet till Folke jarls släkt, som var motståndare till kung Sverker och senare också till kungaätten folkungar. I modern tid kallas kungaätten också Bjälboätten enligt ättens stamgods (Lindkvist & Sjöberg 2003:45–46).

undersökning ur en grammatisk synvinkel och vill också se hur användningen av adjektiv har ändrats under de senaste 700 åren.

Kvinnor är ganska underrepresenterade i Erikskrönikan. Medeltidens kvinnoideal var en nästan osynlig, förtegen kvinna som gärna låter sin make, fader eller äldste broder ta hand om sitt öde. I den finska översättningen (Lönnroth & Linna 2013) personregister finns 12 namn på kvinnor, medan mansnamn fyller resten av det sex sidor långa registret. Några av krönikans kvinnor är dock inte alls nämnda, så det finns fler kvinnor än bara 12 i krönikan.

Krönikans sätt att presentera kvinnor kan beskrivas som romantiserat. Det oftast förekommande adjektivet vid kvinnliga huvudord är *vän* (eller *wän*) som på dagens svenska betyder *skön*. De beskrivs också med adjektivet *ädel*, vilket kan hänvisa till deras släkt eller betyda *härlig* eller *skön* (Södervall 1900–1918). Ingen kvinna beskrivs med negativa adjektiv men ibland uttrycks kvinnornas fiendskap eller ondska på andra sätt. I det följande förebrår hertig Magnus kung Valdemar för att han har låtit drottning Sofia agitera honom mot Magnus. Översättningar till finska och information om var i Erikskrönikan följande citat har hämtats finns i Bilaga 2.

*nw er idher litet her med bööt
thz j loten jder wiid mik skilia
vtan i haffuen giort ider hustru vilia
Thz i driffuen mik for eth haat
hon halp ok til thz mesta hon gaat*
(Erikskrönikan: verser 43–44)

Kvinnor i krönikan verkar vara rätt så passiva aktörer. För det mesta har de inga egna åsikter och de kan inte påverka krönikans händelser. Män gifter sig med kvinnor som ibland inte nämns och hemgiften som brudgummen får från brudens familj verkar vara viktigare än själva bruden. Det finns ju ett fascinerande undantag som skiljer mycket från den övriga krönikans kvinnobild: jarl Jons fru, som inte nämns, hämnar sin makens dråp genom att samla en stor krigshär och kommendera den att förbrinna dråparnas skepp när de är fortfarande inne:

*Hans hustrw rymde til hundhamar
hon haffde sorgh ok mykin jammer
j sith hierta ok i sin hugha
tha took the ädela rena frwa*

*Ok sampnade folk ok mykin makt
ok drap them alla swa er mik sakt
vpa eth berg som heyter eesta skär
Alle loto the liffuit ther*

(Erikskrönikan: verser 28–29)

I ett avsnitt om Birger jarls död berättas att han var en favorit bland kvinnor eftersom han hade gett dem större rättigheter och fastställde hårda straffar för brott mot kvinnor. Ett exempel på kvinnors nya rättigheter är deras rätt att ärva en tredjedel av det som deras broder ärver när deras föräldrar dör. Vid döden av någon annan släkting, får hon ärva lika mycket som brodern.

*tha gaff birge jerl the lagh
ther sidhan haffua standit marghan dagh
At syster matte erffua mz broder
tridiwngh bade epter fader ok moder
Ok swa annan skyllan man
tha skal hon ärffua swa fast som han*

(Erikskrönikan: vers 26)

Några av krönikans kvinnor är också berömda. Till exempel kung Magnus hustru Helvig, dotter till en tysk hertig, beskrivs på följande sätt:

*Then jomfrw hon heet helewich
henne war okunnogh margen stigh
then hon sidhan i swerige foor
thz loffuar huar man ther boor
at han skulle til swerigis koma
hon war them allom til äro oc froma*

(Erikskrönikan: vers 45)

I avsnittet nämns Helvig och berättas att hon aldrig förr hade varit i Sverige. Det sägs också att alla tackar Gud för att hon kom till Sverige eftersom hon skulle vara till ära och nytta. Läsaren får inte veta mycket mer om henne, och varför hon var så berömd inte framgår.

Ibland ber man om sin hustruns råd. ”Qvinnor fynna ok godh rad stundom”, alltså ”kvinnor ger ibland goda råd”, säger Birger jarl till sin hustru Ingeborg och frågar om hennes åsikt om vem som deras son borde gifta sig med (Erikskrönikan: vers 21). Ingeborgs kloka råd är att fråga av sina män i stället.

Som slutsats kan jag säga att trots kvinnor spelar en ganska marginell roll i Erikskrönikan och de representeras mestadels av karaktärer som är passiva och stereotypiska, finns det också representation för starka och aktiva kvinnor som bryter mot den medeltida kvinnoidealen.

2 MATERIAL OCH METOD

Det språket som användes under 1300-talet när Erikskrönikan skrevs kallas äldre fornsvenska. Den äldre fornsvenska perioden började cirka år 1225 när det latinska alfabetet kom till Norden och så småningom började svenska texter skrivas på det i stället för runinskrift (Bergman 1970: 20, 30). Det betyder att när Erikskrönikan skrevs hade det latinska alfabetet använts i bara cirka ett hundra år. Rättstavning hade inte ännu fastställs och därför kan det förekomma flera olika sätt att skriva ett och samma ord. En viktig egenskap hos Erikskrönikan som också påverkar krönikans språk är att den är skriven på knittel. Knitteldiktning var ett populärt versmått under medeltiden särskilt i Tyskland, varifrån det spred till Norden (Lönnroth 2013). Knittel var den mest använt versmått hos medeltida krönikor och det består av parrimmade verser som har fyra betonade stavelser. Mängden och placeringen av svaga stavelser är ganska fri i knittel (Olsson & Algulin 2002). För att skapa rimpär kan ord, ordföljd samt böjningsform väljas så att de kanske inte är grammatiskt de bästa alternativen men är ändamålsenliga i knitteldiktning.

Mitt material består av 9 utdrag ur situationer där ett eller fler adjektiv hänvisar till en kvinnlig person eller kvinnliga personer. Materialet samlades in genom att närläsa den finska översättningen av Erikskrönikan (Lönnroth & Linna 2013). Jag excerperade de avsnitt som innehåller adjektiv som hänvisar till kvinnor. Sedan letade jag efter dessa avsnitt i den fornsvenska texten. Både finska och fornsvenska avsnitt finns i bilaga 1.

Denna undersökning är en kvalitativ grammatisk analys av adjektiv som förekommer i samband med kvinnliga karaktärer i Erikskrönikan. Jag använder närläsning för att analysera adjektivens svaga eller starka deklination, deras böjningsklass enligt Elias Wesséns mönster, vilket satsled de tillhör och deras kasus. Det kan inte generaliseras att beröra hela det äldre fornsvenska språket eller även andra medeltida svenska krönikor.

3 ADJEKTIVBÖJNING I FORNSVENSKA

Som hjälpmedel i min grammatiska analys använder jag Elias Wesséns *Svensk språkhistoria I Ljudlära och ordböjningslära* av Elias Wessén (1969) och Gösta Bergmans *Kortfattad svensk språkhistoria* (1970). Wessén redogör för den fornsvenska adjektivböjningen enligt genus, kasus och numerus samt för den svaga och starka deklinationen. Bergman förklarar ordföljd och användningen av fornsvenskans fyra kasus.

Om ordföljd i fornsvensk knytteldiktning berättar Bergman att det inte är ovanligt att ha adjektivattributet efter dess huvudord, särskilt i slutet av versen, medan vanligast fornsvenskans ordföljd är sådan att adjektivattribut kommer före huvudordet (Bergman 1970, 58). Detta underlättar skribentens arbete att hitta lämpliga rimpar.

Bergman (1970: 57–58) redogör för kasusanvändning på följande sätt:

1. Dativ

- kan ha en instrumentell betydelse (*kasta steni* 'kasta sten')
- uttrycker sätt (*þessum lundum* 'på detta sätt')
- anger mått vid komparativ (*ene ørtug minnæ*)
- uttrycker stället där eller tiden när något händer
- förekommer vid prepositioner *af, fra, mæth, mot, at, nær, or*

2. Ackusativ

- kan svara på frågan "hur länge?"
- förekommer vid prepositioner *um, genom, a, i* och *viþ* för att uttrycka riktning

Bergman (1970: 57) redogör också för användningen av genitiv men det är inte relevant för denna undersökning.

Eftersom den här avhandlingen fokuserar på feminina adjektiv, ska jag utelämna böjningen i maskulinum och neutrum. Wessén ger följande exempel om fornsvenskans starka deklination i femininum:

Tabell 1

	1. <i>langer</i>	2. <i>blar</i>	3. <i>miþer</i>	4. <i>helagher</i>	5. <i>gamal</i>	6. <i>kristin</i>
nominativ	<i>lang</i>	<i>bla</i>	<i>miþ</i>	<i>helagh</i>	<i>gamul</i>	<i>kristin</i>
genitiv	<i>lang-(r)a(r)</i>	<i>bla[-r]</i>	<i>miþ-ra(r)</i>	<i>hælgh-(r)a(r)</i>	<i>gambl-a(r)</i>	<i>kristn-a(r)</i>
dativ	<i>lang-(r)i</i>	<i>bla(-i)</i>	<i>miþi-(r)i</i>	<i>hælgh-(r)i</i>	<i>gambl-i</i>	<i>kristn-i</i>
ackusativ	<i>lang-a</i>	<i>bla</i>	<i>miþi-a</i>	<i>hælgh-a</i>	<i>gambl-a</i>	<i>kristn-a</i>
pl. nominativ	<i>lang-a(r)</i>	<i>bla[-r]</i>	<i>miþi-a(r)</i>	<i>hælgh-a(r)</i>	<i>gambl-a(r)</i>	<i>kristn-a(r)</i>
pl. genitiv	<i>lang-(r)a</i>	<i>bla</i>	<i>miþ-ra</i>	<i>hælgh-(r)a</i>	<i>gambl-a</i>	<i>kristn-a</i>
pl. dativ	<i>lang-um</i>	<i>bla-(u)m</i>	<i>miþi-um</i>	<i>hælgh-um</i>	<i>gambl-um</i>	<i>kristn-um</i>
pl. ackusativ	<i>lang-a(r)</i>	<i>bla[-r]</i>	<i>miþi-a(r)</i>	<i>hælgh-a(r)</i>	<i>gambl-a(r)</i>	<i>kristn-a(r)</i>

Adjektivets starka böjning i fornsvenska (Wessén 1969: 107–108)

Exempel i tabell 1 använder Wessén som böjningsklasser utan att nämna dem på något särskilt sätt. Bergman, som också har redogjort för adjektivböjningen *Kortfattad svensk språkhistoria* ger bara två klasser för stark böjning, nämligen Wesséns första och fjärde klasser (Bergman 1970: 48–49). Enligt Bergman böjs de flesta adjektiv enligt den första klassen och enligt den fjärde klassen böjs bara adjektiv på *-in*. Jag väljer att använda Wesséns klassificering eftersom den är noggrannare. Tabell 2 visar böjningen av svag deklination, vilket ser enklare ut:

Tabell 2

	<i>lang</i>
nominativ	<i>lang-a</i>
genitiv/dativ/ackusativ	<i>lang-u</i>
pl. genitiv/dativ/ackusativ	<i>lang-u</i>

Adjektivets svaga böjning i fornsvenska (Wessén 1969: 110)

Wessén förklarar att skillnaden som användningen av svag eller stark deklination gör är individualisering, det vill säga att stark deklination har en mer generell betydelse medan svag deklination individualiserar och substantiverar. Svag deklination lever kvar i nusvenskan och

kallas nuförtiden ”bestämd form” (Wessén 1969: 107). Bergman tillägger att komparativer kan böjas bara i svag deklination, medan superlativer böjs i båda deklinationerna beroende på om det gäller om generalisering eller individualisering. I tabell 3 presenteras Wesséns exempel om komparativer på *-ri* och *-ari*:

Tabell 3

	<i>lang</i>
nominativ	<i>längri</i>
genitiv/dativ/ackusativ	<i>längri</i>
pl. nominativ/ackusativ	<i>längri</i>
pl. dativ	<i>längri-um</i>

Böjningen av komparativer Wessén (1969:110)

Enligt Wessén finns det också ett antal oböjliga komparativer som slutar på *-andi*. Wessén exemplifierar också komparativer som uttrycker tid och läge, men eftersom denna avhandling behandlar användning av adjektiv vid människor, är det inte relevant att presentera dem här.

4 RESULTAT

Jag har excerperat 16 adjektivattribut vid kvinnliga huvudord ur materialet. Några adjektiv är representerade i materialet flera gånger, både i samma och olika böjningsformer. I det följande presenterar jag mina resultat och analyserar dem. Jag har skrivit de adjektiv som behandlas med fetstil (ibland finns det flera adjektiv i ett exempel). Jag anger adjektivets funktion i satsen, dess kasus, om det är svagt eller starkt böjt samt dess böjningsklass enligt Wessén. Finska översättningar samt information om var i Erikskrönikan exemplen är hämtade ur finns i bilaga 1. Först behandlar jag adjektivet *wän* ('skön', 'vacker') som förekommer oftast (i fem gånger) i mitt undersökningsmaterial.

Exempel 1   *Then jomfrw war **wän** ok stolt*

I exempel 1 kompletterar *wän* satsens predikat, alltså det fungerar som satsens predikativ. Adjektivet står i nominativ. Eftersom adjektivet står ensamt utan substantiv, böjs det inte svagt eller starkt. Ordet hör till Wesséns klass 1 och böjs som *langer*.

Exempel 2   *Aff danmark konung erik
han hauer **väna** döther fäm
myn son faar wel ena aff them*

Exempel 2 visar samma adjektiv i en olik stavningsform samt i pluralis. I detta exempel är *väna* satsens objekt och står i ackusativ. Eftersom ordet är attribut till substantivet *döther* som kommer efter det och att det inte finns någon artikel som betecknar genus, numerus och kasus, måste det böjs starkt. Betydelsen är därmed någorlunda generell och anknyta kungens döttrar till en homogen grupp av vackra kvinnor. Bergman (1970: 58) berättade att i knittel kan adjektivattribut ställs efter dess huvudord, men här har det gjorts med räkneordet *fäm*. En vanligare ordföljd skulle vara *han hauer fäm väna döther*. Att sätta ordet *fäm* i slutet av versen möjliggör versens rimmande med följande vers.

Exempel 3   *Här sigx at hertugh erik hade fäst
en jomfru han vnte bezst
The **vänasta** ther man matte see*

I exempel 3 förekommer ordet i superlativ. Fornsvenskans superlativ kan vara starka eller svaga men när den starka formen används, är betydelsen obestämd. Här gäller det om en viss jungfru vilket motiverar användningen av den svaga deklinationen. *The vänasta* är satsens objekt.

Exempel 4   *the **wänasta** jomfrw man haffuer seet
waro ther twa konungs dötter
en man war aldreg swa illa grötter
at hans hierta matte ey lee
swa waro the **wäna** a at see*

Exempel 4 visar olika stavningsformer för exempel 2 och 3. Deras förklaringar gäller också exempel 4.

Det nästa oftast förekommande adjektivet i materialet är *stolt* som fortfarande lever kvar i dagens svenska. Jag presenterar också adjektivet *fögelik* som förekommer i samma vers som *stolt* i exempel 6.

Exempel 5   *Then jomfrw war wän ok **stolt***

I exempel 5 gäller samma villkor som i exempel 1. *Stolt* är satsens predikativ och i nominativform. *Stolt* böjs enligt Wesséns första klass.

Exempel 6   *Then tid hon til swerigis kom
tha var hon ekki vtan som
en änglil ware aff hymmerik*

Swa war hon stolt ok fögelik

I exempel 6 betar *stolt* sig exakt på samma sätt som i exempel 5. *Fögelik* tillhör samma satsled som *stolt* och är också en del av satsens predikativ och är i nominativ. *Fögelik* ingår i Wesséns första böjningsklass.

Exempel 7 *Marina var en jomfrw stolt*

hon fik en herra aaff deeffholt

I exempel 7 har vi ett annat exempel på ett efterställt attribut som den här gången är ett adjektiv och skapar ett rimpar med ordet *deeffholt*. Adjektivet syftar till en viss person och det finns ingen orsak att skapa en generell betydelse. Därför böjs adjektivet svagt. Tillsammans med *jomfrw* bildar det satsens predikativ.

Exempel 8 *tha took the ädela rena frwa*

Ok sammnade folk ok mykin makt

Exempel 9 *Til drotningena ther hon stodh*

tha sagde thz ädela rena blod

Faar wel son ok jwla broder

I exempel 8 och 9 finns ett svagt böjt adjektiv i nominativ. Den bestämda artikeln *the/thz* gör att adjektivet måste böjs svagt. Även om *ädel* inte upplever någonvokalförändring, skulle jag placera det i klass 4 eftersom enligt Knut Fredrik Söderwalls *Ordbok öfver svenska medeltids-språket* (1884–1918) byter *e* och *l* platser när ordet böjs (t.ex. dativ femininum skulle vara *ädle*, eller som ordet är skrivet i ordboken, *ädhle*). Ingen annan klass gör det, så det är där jag placerar det. I både exemplen tillhör *ädela* satsens subjekt.

Exempel 10 *Faar wel son ok jwla broder**Han sagde myn **kere sötha** moder*

I exempel 10 har vi två adjektivattribut, *kere* och *sötha*, vid substantivet *moder*. Båda två är svaga på grund av possessivpronomenet *myn* som anger genus och numerus. De står i nominativ. Ordet *söta* placerar jag i klass 3 eftersom *t* i slutet av ordstammen är ganska nära *p:t* i *miþer*. Trots *kere* slutar på *e* vilket inte förekommer i någon av Wesséns feminina exempel placerar jag det i klass 1. Jag antar att detta *e* beror på den icke-fastställda rättstavningen som gällde tidens språk. I Söderwalls ordbok saknas stavningsformen *kere*. Varianterna i ordboken var *kär*, *käär* och *kiär*.

Exempel 11 *Jak tror at hon ey **aldre** waar**än tha wp a sith fämpta aar*

Exempel 11 innehåller komparativ, *aldre*. Ordet *gamal* som är positivformen till *aldre* tillhör Wesséns femte klass. Ordet står i nominativ och tillhör satsens predikativ. Denna stavningsform bryter både mot exemplet i Wesséns mönster och Söderwalls ordbok: i båda är komparativformen av *gamal* *äldri*.

Exempel 12 *man sigher at man **aldregh** saa**drotningena swa **gladha** som tha**henne war engin gläde faat*

I exempel 12 är adjektivet inte ett attribut till substantivet utan uttrycker sättet som substantivet, alltså *drotningena*, ser ut. Därför är det satsens adverbial. Enligt Bergman uttrycker dativ sätt, men adjektivet står inte i dativ. I stället verkar det stå i ackusativ. Adjektivet faller i klass 1.

5 DISKUSSION

Kvinnor i Erikskrönikan verkar värderas med positiva adjektiv som hänvisar till deras utseende och adliga bakgrund. Detta stödjer medeltidens kvinnoideal om en vacker, tyst kvinna som gärna stannar i bakgrunden. Yngre kvinnor beskrivs oftast med adjektivet *vän*, medan äldre kvinnor är ofta beskriven som *ädel*. Det är intressant att yngre kvinnor beskrivs också med adjektivet *stolt* som är inte så självklart passande med kvinnoidealen. I alla fall verkar kvinnornas beskrivningar, samt deras roller, fungera som en motsättning till mänskliga beskrivningar och roller, som betonar mer makt och är aktivare.

Mestadels är strukturen som används att beskriva kvinnor enkel ”vara + predikativ” och adjektivet står i nominativ. Stark böjning av adjektiv är sällsynt i materialet, och vanligen har adjektiv inte böjts vare sig i svag eller i stark deklination.

Trots att svenskan har ändrats mycket från fornsvensk tid verkar användningen av adjektiv inte så pass annorlunda som jag förväntade mig i förväg. I mitt material var användningen av adjektiv oftast så enkel att det inte skiljer sig märkvärdigt från dagens svenska.

Att placera adjektiv i olika böjningsklasser visade sig vara svårt. Wesséns exempel tar inte hänsyn till allt och de adjektiv som mitt material består av förekommer inte så ofta (och i olika kasus) i Erikskrönikan att det skulle underlätta deras klassificering. Jag hittade bara en fornsvensk ordbokserie och i det saknas några av de adjektiven som finns i mitt undersökningsmaterial. Ordboken också saknades exempel om flera adjektivens böjning. Det är möjligt att jag inte hittade alla adjektiv på grund av stavningsformer som har mycket variation i fornsvenskan. Denna variation kom inte som en överraskning, utan jag antog redan innan jag började arbetet att det skulle kunna vålla problem.

Denna undersökning kan kritiseras för insamlingsmetoden. Kanske om jag hade excerperat mitt material utgående från originaltexten, inte den finska översättningen, skulle jag ha fått exempel som visar mer variation i strukturen och även adjektiv som används vid kvinnor. Detta skulle ha ändå tagit för mycket tid eftersom det här arbetet är den första gången som jag har jobbat med fornsvenskan. I fortsatta studier vore det intressant att ta reda på användningen av adjektiv vid mänskliga huvudord samt jämföra den med resultat i denna undersökning.

LITTERATUR

Bergman, G 1970. *Kortfattad svensk språkhistoria*. Stockholm: Bokförlaget Prisma. 2:e upplagan.

Erikskrönikan enligt cod. Holm D. Utgiven av Rolf Pipping. 1963. Uppsala: Svenska fornskriftsällskapet. https://project2.sol.lu.se/fornsvenska/01_Bitar/A.V4.A-Erik.html

Lindkvist, T. & Sjöberg, M. 2003. *Det svenska samhället 800–1720*. Lund: Studentlitteratur.

Lönnroth, H., Linna, M. 2013. *Eerikinkronikka*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Olsson, B. & Algulin, I. 2002. *Litteraturens historia i Sverige*. Stockholm: Nordstedts. Fjärde upplagan.

Söderwall, K. F. 1884–1918. *Ordbok öfver svenska medeltidsspråket: Första bandet, A–L*. Lund.

Söderwall, K. F. 1891–1900. *Ordbok öfver svenska medeltidsspråket: Andra bandet, förra hälften, M–T*. Lund.

Söderwall, K. F. 1900–1918 *Ordbok öfver svenska medeltidsspråket: Andra bandet, senare hälften, TH–Ö*. Lund.

Wessén, E. 1969 *Svensk språkhistoria I – Ljudlära och ordböjningslära*. Stockholm: Almqvist & Wiksell. 18:de upplagan.

BILAGOR

Bilaga 1

Eerikinkronikka	sida	Erikskrönikan	#
Tanskan kuningas Erikillä on viisi kaunista tyttäätä, kaipa poikani yhden heistä saa?	68	Aff danmark konung erik han hauer vāna döther fām myn son faar wel ena aff them	22
Neito oli kaunis ja ylväs.	70	Then jomfrw war wān ok stolt	24
Sitten tämä jalo ja siveä rouva kokosi väkensä ja suuren sotajoukon ja surmasi kaikki hyökkääjät Estatskärillä, näin minulle on kerrottu.	72	tha took the ādela rena frwa Ok samnade folk ok mykin makt ok drap them alla swa er mik sakt vpa eth berg som heyter eesta skār	28
Tullessaan Ruotsiin Jutta oli ylväs ja valloittava kuin taivaan enkeli	76	Then tid hon til swerigis kom tha var hon ekki vtan som en änglil ware aff hymmerik Swa war hon stolt ok fögelik	35
Marina, ylväs neito, sai Diepholzin herran.	76	Marina var en jomfrw stolt hon fik en herra aaff deeffholt	36
Seuraavaksi kerrotaan herttua Erikin kiintymyksestä erääseen neitoon, jota hän rakasti yli muiden, kauneimpaan, jonka nähdä saattoi, Norjan kuninkaan tyttäreen. En usko, että tytär oli silloin vanhempi kuin viidennellä vuodelaan.	113	Här sigx at hertugh erik hade fäst en jomfru han vnte bezst The vānasta ther man matte see konungsins dotter aff Norighe Jak tror at hon ey aldre waar än tha wp a sith fāmpta aar	105– 106
Jalo ja puhdasverinen kuningatar sanoi: ”Hyvästi, poika ja jouluveli!” Herttua virkkoi: ”Rakas suloinen äitini!”	116	Til drotningena ther hon stodh tha sagde thz ādela rena blod Faar wel son ok jwla broder Han sagde myn kere sötha moder	110
Siellä oli kauneimmat neidot, joita konsanaan on nähty, nimittäin kaksi kuninkaantytärtä. Heidät nähdessään yksikään mies ei voinut olla niin murheissaan, etteikö olisi sydämessään hymyillyt, sillä niin kauniita he olivat katsella.	161	the wānasta jomfrw man haffuer seet waro ther twa konungs dötter en man war aldreg swa illa grötter at hans hierta matte ey lee swa waro the wāna a at see	201
Kerrotaan, ettei kuningatarta koskaan ollut nähty niin iloisena kuin silloin: Hän oli täynnä riemua.	169	man sigher at man aldreggh saa drotningena swa gladha som tha henne war engin glāde faat	216

Bilaga 2

Eerikinkronikka	sida	Erikskrönikan	#
Eräänä päivänä Birger-jaarli muisti, mistä hänen oli pitänyt puhua vaimolleen, ja sanoi tälle näin: Naisillakin on toisinaan hyviä neuvoja.	68	eN tidh kom birge jerl i hugha at han skulle tala til sin husfrwa Ok talade til henne tessom lundom qwinnor fynna ok godh rad stundom	21
Birger-jaarli sääti lain, joka on siitä lähtien ollut voimassa jo kauan: Sisar perii sekä isän että äidin jälkeen veljen rinnalla yhden kolmanneksen. Muun sukulaisen kuollessa sisar perii yhtä paljon kuin veli.	71	tha gaff birge jerl the lagh ther sidhan haffua standit marghan dagh At syster matte erffua mz broder tridiwngh bade epter fader ok moder Ok swa annan skyllan man tha skal hon ärfhua swa fast som han	26
Jaarlin vaimo pakeni Hundhamariin sydän ja mieli suuren surun ja murheen vallassa. Sitten tämä jalo ja siveä rouva kokosi väkensä ja suuren sotajoukon ja surmasi kaikki hyökkääjät Estatskärillä, niin minulle on kerrottu.	72	Hans hustrw rymde til hundhamar hon haffde sorgh ok mykin jammer j sith hierta ok i sin hugha tha took the ädela rena frwa Ok sampnade folk ok mykin makt ok drap them alla swa er mik sakt	28– 29
Nyt teille on enää vähän hyötyä siitä, että olette antanut yllättää itsenne minua vastaan ja että olette toiminut vaimonne tahdon mukaisesti suunnaten vihanne minua kohtaan. Vaimonne on auttanut kaikessa parhaansa mukaan.	81	nw er idher litet her med bööt thz j loten jder wiid mik skilia vtan i haffuen giort ider hustru vilia Thz i driffuen mik for eth haat hon halp ok til thz mesta hon gaat	43– 44
Neidon nimi oli Helvig. Monet hänen sittemmin Ruotsissa tuntemistaan teistä olivat hänelle vielä silloin tuntemattomia. Kaikki siellä asuvat kiittivät Jumalaa siitä, että hän tuli Ruotsiin, sillä hän oli heille kaikille kunniaksi ja hyödyksi.	82	Then jomfrw hon heet helewigh henne war okunnogh margen stigh then hon sidhan i swerige foor thz loffuar huar man ther boor at han skulle til swerigis koma hon war them allom til äro oc froma	45